

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komercietās un Mediācijas likuma attiecības

Andreta Slavinska, Ivans Jānis Mihailovs

*Rīgas Stradiņa universitāte,
Juridiskā fakultāte, Latvija*

Ievads. Līgumā par Eiropas Savienības darbību teikts, ka direktīvas tām dalībvalstīm, kurām tās adresētas, uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj šo valstu iestādēm noteikt to īstenošanas formas un metodes.

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/52/EK par konkrētiem mediācijas aspektiem civillietās un komercietās uzliek dalībvalstīm saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu – nodrošināt līdzsvarotas mediācijas un tiesvedības procesa attiecības. Direktīvas prasību nodrošināšanai tika paredzēts, ka atbilstošajam tiesiskajam regulējumam jāstājas spēkā vēlākais līdz 2011. gada 21. maijam.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Izpētīt, vai ar 2014. gada 22. maija pieņemto Mediācijas likumu ir izdevies ieviest Direktīvā 2008/52/EK noteikto – nodrošināt līdzsvarotas mediācijas un tiesvedības procesu attiecības.

Darba metode – tiesību aktu analīze.

Rezultāti. Mediācijas likums ir pieņemts trīs gadus vēlāk, nekā bija paredzēts. Mediācijas likumā noteiktais mērķis ir “radīt tiesiskus priekšnoteikumus tam, lai veicinātu mediāciju kā alternatīvu domstarpību risināšanas veida izmantošanu, sekmējot sociālo attiecību harmonizāciju” (mediācija ir orientēta uz procesu), savukārt Direktīvas mērķis ir “atvieglot piekļuvi alternatīvai strīda izšķiršanai un rosināt strīdu izšķiršanu ar izlīgumu, veicinot mediācijas izmantošanu un nodrošinot līdzsvarotas mediācijas un tiesvedības procesu attiecības” (mediācija orientēta uz rezultātu).

Mediācijas likuma mērķa nolūks ir sekmēt sociālo attiecību harmonizāciju, taču likumā nav skaidrots, kas ir sociālas attiecības un kas tiek saprasts ar terminu “harmonizācija”. Nav ņemts vērā, ka ne katras sociālās attiecības ir strīds vai domstarpības un ne katras attiecības ir harmonizējamas, ne arī iespējams vai nepieciešams harmonizēt. Nav arī kritēriju, saskaņā ar kuriem lietas nododamas mediācijai, tādējādi rezultātā netiek līdzsvarotas mediācijas un tiesvedības procesa attiecības.

Savstarpēji pretnostatot Direktīvas un Mediācijas likuma mērķi, Direktīvā noteiktais attiecībā uz sasniedzamo rezultātu nav pilnībā izpildīts.

Dalībvalstīm ir uzlikta saistības sasniegt rezultātu, taču tām nav noteiktas direktīvas īstenošanas formas un metodes, tomēr ir norādes, kuras ievērojot ir iespējams veicināt līdzsvarotas mediācijas un tiesvedības procesa attiecības, piemēram, puses cenšas vienoties par izlīgumu, turklāt nodrošinot, ka tā saturu atzīst par izpildāmu. Mediāciju attiecībā uz iesaistītajām pusēm veic efektīvi, objektīvi un kompetenti.

Ievērojot Mediācijas likumā noteikto, izlīgums ir attiecināms tikai uz tiesu ieteiktu mediācijas procesu, un pusēm ir iespēja noslēgt izlīgumu, kas atbilst Civilprocesa likuma normām, un lūgt tiesu to apstiprināt, savukārt ārpustiesas process kā mediācijas rezultāts ir vienošanās, taču tās atzīšana par izpildāmu un apstiprināšanas kārtība likumā nav noteikta.

Secinājumi. Svarīgi nošķirt vispārējo mediāciju un ar tiesu saistītu mediāciju, kā arī uz rezultātu un uz procesu orientētu mediāciju, izprast katram procesam atbilstošu mediācijas pieeju un to pielietošanas iespējas: veicinošā (*facilitative*) mediācija, vērtējošā (*evaluative*) mediācija, pārveidošanas (*transformative*) mediācija, uz dalībnieku interesēm balstīta (*interest-based*) mediācija, uz tiesībām balstīta (*rights-based*) mediācija un naratīvā mediācija. Vienlaikus ir būtiski, lai Mediācijas likumā noteiktais būtu pamats drošai, kvalitatīvai mediācijas praksei Latvijā, ļaujot efektīvi risināt domstarpības.